

**UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” DIN
GALAȚI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE SOCIO-
UMANE**

TEZĂ DE DOCTORAT

**NOT ONLY TABOO: TRANSLATING THE
‘CONTROVERSIAL’ BEFORE, DURING AND
AFTER COMMUNISM**

**TRADUCEREA CUVINTELOR ȘI STRUCTURILOR
CONTROVERSATE ÎN PERIOADELE PRE-
COMUNISTĂ, COMUNISTĂ ȘI POST-COMUNISTĂ**

Rezumat

**Conducător științific:
Prof. univ. dr. Elena CROITORU**

Candidat: Ana-Maria PÂCLEANU

**GALAȚI
2016**

CUPRINS

INTRODUCERE

CAPITOLUL 1. “ÎNGRĂDIREA” LITERATURII

1.1. Aspecte generale ale cenzurii

1.1.1. Cenzura ca fenomenon global. Norme, reguli și canoane rescrise

1.1.2. Tipuri de cenzură și medii propice de manifestare a acesteia – cazul literaturii

1.2. Cenzura comunistă în România

1.2.1. Repere istorice

1.2.2. Criterii de cenzură care au afectat literatura în perioada comunistă. *Funcția vizată* a traducerilor

1.3. Concluzii

CAPITOLUL 2. O PERSPECTIVĂ INTEGRATOARE ASUPRA TEORIILOR TRADUCERII

2.1. Teorii functionaliste, culturale și descriptiviste în analiza textelor cenzurate – relevanță și aplicabilitate

2.1.1. Aspecte pozitive și aspecte discutabile ale unor teorii functionaliste și culturale

2.1.2. Concretizarea normelor descriptiviste

2.1.3. Puncte comune ale teoriilor functionaliste, culturale și descriptiviste

2.2. Elemente de lingvistică. Aspecte lexicale, semantice, pragmatice și sintactice

2.3. Concluzii

CHAPTER 3. O ANALIZĂ ÎN VEDEREA TRADUCERII

3.1. “Anticiparea” unor probleme legate de traducerea și publicarea operelor lui D.H. Lawrence și ale lui W.S. Maugham în România comunistă

3.1.1. Stilul și caracteristicile ficțiunii lui D.H. Lawrence

3.1.1.1. Caracteristici generale

3.1.1.2. Tabu și erotism în proza lui Lawrence

3.1.2. Stilul și caracteristicile ficțiunii lui W.S. Maugham

3.2. Niveluri de analiză (cu relevanță din punct de vedere traductologic) în texte conținând elemente controversate

3.2.1. Politică, religie și implicații sociale

3.2.1.1. *The Plumed Serpent*

3.2.1.2. *The Painted Veil*

3.2.2. Erotismul ca element tabu în *Women in Love* și *The Plumed Serpent*

3.3. Concluzii

CAPITOLUL 4. RECONSTRUIREA PROCESULUI DE TRADUCERE. NORME OPERAȚIONALE

4.1. Statutul traducătorilor și activitatea acestora

4.1.1. Traducătorii lui D.H. Lawrence

4.1.2. Traducătorii lui W.S. Maugham

4.2. Traduceri cenzurate versus traduceri necenzurate – o analiză comparativă

4.2.1. Politica, religia și socialul în traducere

4.2.2. Traducerea elementelor de discurs erotic

4.2.3. Norme operaționale în perioada pre-comunistă, comunistă și post-comunistă. Accent pe intervențiile comuniste

4.3. Concluzii

CONCLUZII FINALE

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

CUVINTE CHEIE: comunismul în România; criterii de cenzură; literatură cenzurată; traduceri; elemente controversate; teorii functionaliste, culturale și descriptiviste; funcția (funcțiile) traducerilor; norme operaționale.

INTRODUCERE

Literatura este o formă de artă care, datorită naturii sale mimetice poate deveni un mijloc de a face aluzie, de a ridiculiza sau critica autoritatea și de a dezvălui dezavantajele supunerii unei autorități anume. De altfel, poate fi și un mijloc de promovare și susținere a unor doctrine, ideologii, concepții sau, pur și simplu, de a descrie aspecte referitoare la subiecte tabu ca politica, religia, probleme sociale sau erotism.

Devreme ce orice tip de autoritate trebuie să își păstreze puterea și să controleze modul și măsura în care informațiile sunt accesate de către public, intervențiile celor ce dețin puterea iau deseori forma cenzurii. De fapt, cenzura este una dintre cele mai cunoscute forme de intervenție practică de cei ce dețin puterea.

Datorită faptului că elementul central al acestui studiu este cenzura aplicată traducerilor literare, fenomenul devine relevant prin asocierea acestuia cu normele care au funcționat în timpul comunismului, atât pentru selectarea literaturii care putea fi accesată de public cât și pentru traducerea literaturii controversate în limba română.

Numărul mare de titluri din listele de cărți cenzurate în timpul comunismului în România, din care două din patru romane opere de D.H. Lawrence și opt din opt romane de W.S. Maugham sunt traduceri în limba română realizate în perioada pre-comunistă. Acest detaliu duce la apariția unor întrebări în legătură cu criteriile de cenzură și normele de traducere care funcționau în perioada comunistă.

Așadar, obiectivul principal al cercetării de față este identificarea normelor (operaționale) urmate în timpul comunismului și care au reglementat cenzurarea traducerilor din perioada pre-comunistă și producerea unor traduceri care erau conforme cu ideologia din acele timpuri.

Un obiectiv de o importanță secundară este acela de a dovedi necesitatea unei modalități de combinare a teoriilor de traducere care să poată fi aplicată eficient în analiza traducerilor din cele trei perioade menționate. Realizarea acestui obiectiv presupune și îndeplinirea sarcinii de a demonstra importanța tuturor factorilor și elementelor implicate în procesul de traducere.

Selectarea textelor care alcătuiesc corpusul a fost realizată ținând cont de faptul că traducerile pre-comuniste

care se regăsesc pe listele de publicații interzise au atât variante comuniste cât și variante apărute după 1989. Aceasta facilitează identificarea normelor care au funcționat în timpul comunismului (în comparație cu cele din perioadele de dinaintea lui 1945 și de după 1989), o perioadă marcată de intervenții cenzoriale în toate domeniile.

În ciuda faptului că menținerea conținutului textului original (precum a fost sugerat de mulți teoreticieni din domeniu) ar trebui să fie trăsătura principală a traducerilor, textele sunt deseori marcate de schimbări solicitate prin normele inițiale (în acest caz acceptabilitate – acceptability) și norme preliminare după cum poate fi confirmat prin analizarea traducerilor realizate în timpul comunismului.

Textele în discuție sunt abordate din punct de vedere istoric, cultural, literar și lingvistic, începând cu detalii despre cenzură (și cel mai important, criteriile de cenzură), despre contextul istoric în care cenzura s-a manifestat în cel mai pregnant mod în România, și continuând prin reliefașarea utilității unor teorii din domeniul traductologiei și a importanței lingvisticii în analiza textelor sursă și a celor țintă. Această analiză are ca scop identificarea funcțiilor textelor precum și

identificarea normelor respectate în traducerea în limba română pentru un *public communist* a textelor conținând elemente controversate.

Prin urmare, cadrul teoretic este format din elemente teoretice din următoarele discipline: istorie, lingvistică, traductologie și critică literară. Această abordare de tip integrator este un mijloc complex de evaluare a traducerilor și de formulare a unor concluzii despre tiparele comportamentale ale traducătorilor specifice fiecărei perioade istorice aduse în discuție. Formularea acestor concluzii este rezultatul unui proces care începe în mod inductiv (cu observația legată de prezența romanelor celor doi autori englezi pe lista de cărți interzise în timpul comunismului) și continuă cu un demers de tip deductiv, mai exact, prin aplicarea teoriilor de traducere funcționaliste, culturale și descriptiviste, precum și a unor principii din lingvistică.

Teza este structurată în patru capitole, din care primele două capitole formează partea teoretică a cercetării, în care, pe lângă definiții și teorii este furnizată și terminologia folosită în partea practică (ultimele două capitole).

Partea acestui demers care reflectă cea mai importantă dimensiune a contribuției personale este analiza unor aspecte deosebit de interesante ale unor traduceri care (în ciuda popularității lui Maugham ca cel mai tradus scriitor înainte de 1945 și a renumelui lui D.H. Lawrence ca unul dintre cei mai cenzurași autori) nu au mai fost analizate în ceea ce privește efectele cenzurii comuniste în România în domeniul traducerilor.

Criteriile comuniste de cenzură reprezintă factorul cheie în identificarea și analizarea acestor aspecte care se referă în general la subiecte ca politică / ideologii, religie și probleme de tip social.

O contribuție de importanță secundară este sinteza aspectelor teoretice și practice, inventarierea normelor operaționale respectate în traducere și explicarea modului în care au funcționat acestea pentru atenuarea efectelor sau înlăturarea definitivă a elementelor controversate.

Un alt aspect important al contribuției noastre este capitolul care conține analiza comparativă detaliată (4.2.3) și care face posibilă monitorizarea variației tiparelor de traducere pentru

fiecare categorie de elemente controversate, din fiecare perioadă.

Așadar, prin *probarea* unor teorii și metodologii existente ca cele funcționaliste, culturale și descriptive, combinate și aplicate conform unui algoritm logic, sunt evidențiate efectele cenzurii asupra textelor literare în timpul comunismului în România.

Această secvență logică presupune aplicarea pașilor modelului de critică a traducerii promovată de Margret Ammann. Schimbarea ordinii pașilor din acest model a fost propusă pentru ca acestea să se preteze mai bine cercetării de față.

Concluziile (chiar dacă obținute prin aplicarea unui model de critică a traducerii) nu constituie o evaluare rigidă a calității traducerilor și nu sunt menite să conteste valoarea variantelor versiunilor românești realizate / acceptate în perioadele pre-comunistă, comunistă și post-comunistă, ci au o deosebită importanță în a evidenția efectele cenzurii asupra textelor literare considerate controversate între 1945 și 1989.

De asemenea, aceste concluzii au și rolul de a evalua,

într-o oarecare măsură potențialul fiecărei variante de a reda/reproduce sensurile din textele originale.

CAPITOLUL 1

O investigare a factorilor care au dus la cenzurarea totală a traducerilor pre-comuniste ale romanelor lui Lawrence și Maugham nu ar fi posibilă fără examinarea prealabilă a contextului istoric în care a avut loc cenzurarea. De asemenea, există o relație cauză-efect și între contextul istoric (comunismul din perioada 1945-1989) și existența altor variante ale versiunilor românești cât și a unui complex mecanism al traducerii care a avut ca rezultat traduceri care corespundeau normelor comuniste.

Totuși, într-un demers de acest tip, pe lângă descrierea cadrului istoric, există și necesitatea de a aprofunda anumite aspecte legate de fenomenul numit cenzură. Astfel, subcapitolul 1.1. – **Aspecte generale ale cenzurii** – se referă la aceasta ca la un fenomen deosebit de complex care poate fi observat la nivel mondial și care afectează toate domeniile. Pentru aceasta, prima secțiune a acestui subcapitol (**Cenzura**

ca fenomen global. Norme, reguli și canoane “rescrise”) descrie relația dintre putere, rezistență și cenzură (una dintre cele mai importante practici ale *puterii*, după cum remarcă Foucault). Această relație și maniera în care cenzura afectează societăți sunt analizate prin constatarea măsurii în care direcții ideologice diferite (ca totalitarismul și democrația) au folosit cenzura de-a lungul timpului.

Una dintre cele mai evidente trăsături comune ale cenzurii practicate de regimuri totalitare și celei practicate de în statele democratice este faptul că adevăratele motive pentru acțiunile cenzoriale sunt, în mare parte, de natură politică și nu cele care maschează adevăratele intenții ale autorităților.

Așadar, s-a confirmat că limitarea accesului la informație și negarea libertății de exprimare sunt măsuri luate frecvent de autorități folosind ca pretext norme, reguli sau canoane, o consecință evidentă a ceea ce Nietzsche numea “voința de putere”. În acest caz, principala preocupare e observarea modului în care diferite categorii de norme (atunci când sunt impuse) și reguli funcționează în mediul cultural, în special în domeniul literaturii, la diferite niveluri și stadii.

Pentru a scoate în evidență complexitatea relației dintre putere, norme și cenzură, sunt aduse în discuție concepte din logică (ca scopurile normelor – a permite, a interzice și a ordona – enunțate de von Wright), psihologie (uniformitatea comportamentală ca rezultat al normelor sociale, discutată de Michel), și filosofie (unde termenii „regulă” sau „standard” sunt folosiți pentru a face referire la conceptul de normă). Pe lângă acestea, sunt discutate și ideile lui Ove Hanson despre norme și caracteristica acestora de a dirija acțiuni precum și subiectivitatea normelor morale.

Un alt element descris ca fiind legat de norme este canonul. Asemeni normelor, canoanele – care sunt, de fapt, o selecție a unui subset a celor mai bune și mai importante elemente din cel mai mare set de posibile variante (Brown 2010: 13) – sunt menite să amelioreze, să reguleze și să normalizeze.

Astfel, atât cenzura cât și canoanele se referă la respectarea normelor și la conformare. Însă canoanele sunt deseori folosite ca etalon în funcție de care se evaluează produsele culturale, iar hotărârile de a cenzura reflectă de multe ori valori asociate canoanelor (Müller 2004: 13), cazuri în care acțiunile

cenзорiale pot duce la „rescrierea” acestora astfel încât să se adapteze scopurilor autorităților. Cel mai potrivit exemplu de adaptare este modelarea criteriilor estetice în timpul comunismului în România pentru a face din artă (deci și din literatură) mijloace de educație de tip comunist.

În partea numită **Tipuri de cenzură și medii propice de manifestare a acesteia – cazul literaturii** sunt oferite diverse definiții, dintre care cea mai simplă și clară este cea formulată de Müller – regularizare a discursului prin care se influențează ce poate fi spus, de cine, cui, cum și în ce context (2004: 1).

De asemenea, tipuri de cenzură sunt identificate considerând următoarele elemente: autoritatea sau instituția care practică cenzura (cenzură guvernamentală sau culturală), momentul în care este aplicată (a priori, a posteriori sau auto-cenzură – clasificare care reamintește formele de interdicere descrise de Foucault); factorii / participanții (cenzura afectând autorul sau textul), nivelurile afectate și modul în care procesul de monitorizare și interdicere are loc (cenzură constitutivă și cenzură reglementatoare), și regimurile care impun norme (cenzură totalitară sau democratică).

Totuși, cea mai relevantă clasificare a tipurilor de cenzură este cea care le reunește pe toate celelalte pentru a stabili factorii și cauzele pentru care produsele sunt cenzurate (mai exact arta care se referă / face aluzie la politică, religie, probleme sociale sau sexuale). Existența acestor elemente în anumite produse culturale a dus la cenzură parțială sau totală, subiect descris și discutat în diverse serii dedicate fenomenului de cenzură.

A doua parte a acestui capitol (**Cenzura comunistă în România**) face referire la autoritatea, perioadele și măsura în care cenzorii au eliminat publicații, precum și la criteriile folosite pentru a cenzura. Impactul măsurilor cenzoriale este descris din perspectivă diacronică, metodă care este menită să demonstreze că activitatea literară și existența textelor (atât a textelor originale cât și a traducerilor) sunt deseori condiționate de contextul cultural și de cel politic.

Ceea ce devine evident este că epurarea și cenzurarea în România comunistă nu a avut aceeași intensitate și efecte pe parcursul tuturor celor 44 de ani. Cele trei perioade descrise de istorici sunt: perioada cuprinsă între anii 1945 și 1948 – când cele mai grave măsuri au fost luate având ca principal pretext defascizarea și epurări excesive au avut loc prin respectarea

îndeaproape a modelului sovietic și prin eliminarea în totalitate a elementelor occidentale (Corobca 2014: 29) –, perioada 1949-1952/1954 – cu acțiuni mai blânde, având ca scop destalinizarea și condamnarea acțiunilor perioadei comuniste anterioare (când o epurare / cenzurare mai blândă a avut loc în ciuda luptei constante împotriva și a condamnării culturii burgheze decadentă și „putredă” care promova exploatarea și cosmopolitanismul), și perioada 1954-1989 (în care o și mai evidentă oscilație între măsurile democratice și cele dure a avut loc).

Cu toate acestea, aparenta libertate de exprimare avea rolul de a promova și a sprijini ideologia și metodele acesteia, precum și de a se conforma ideologiei comuniste. Această perspectivă democratică era menită să mascheze aceeași tendință de a controla.

Pe parcursul acestor trei perioade, inconstanța nu a fost decât un rezultat al tendințelor liderilor fie de a urma modelul sovietic ad literam, fie de a devia de la acesta într-o oarecare măsură pentru realizarea unui socialism de tip românesc.

Acțiunile de epurare din timpul acestor perioade au avut ca suport listele din 1945, 1946 și 1948 (care mai târziu au

devenit tomuri) și instrucțiunile aferente. Criteriile de cenzură menționate în broșuri sunt sintetizate în a doua parte a acestui subcapitol și sereferă, în general, la concepte și idei contrare celei comuniste.

Cum mulți specialiști în domeniu susțin că înțelegerea mecanismelor și evoluției cenzurii și a criteriilor în România este legată în mare măsură de amploarea acestui fenomen în Uniunea Sovietică, criteriile comuniste de cenzură sunt prezentate în comparație cu cele sovietice.

Mai mult, *funcția preconizată* a traducerilor realizate în perioada comunistă este analizată luând în considerare atât criteriile de cenzură cât și studiile din domeniul traductologiei din acea perioadă deoarece acestea din urmă conțin aspecte teoretice și observații în legătură cu trăsăturile pe care ar fi trebuit să le aibă traducerile de calitate în acea perioadă.

De fapt, detaliile istorice referitoare la cenzură (ca măsură de intervenție asupra publicațiilor), criteriile de cenzură prevăzute în broșuri și în instrucțiunile pentru cenzură, precum și studiile de traductologie din acea perioadă constituie normele preliminare descrise de teoreticianul descriptivist Gideon Toury (precum este discutat în Capitolul 2).

Analizând criteriile de cenzură care au funcționat în România în timpul comunismului se clarifică faptul că există o relație între acestea, elementele lingvistice și subiectele operelor literare. Elementele lingvistice care au dus la cenzurarea totală a textelor care formează corpusul cercetării de față (identificate și analizate în capitolul 3) sunt, de fapt, cuvinte și structuri care se referă la elemente reale reprezentate și în ficțiune și, prin urmare, la concepte, idei și mentalități condamnate de comunism conform criteriilor în discuție.

CAPITOLUL 2

În acest capitol este prezentat cadrul teoretic pentru analiza textelor sursă și a textelor țintă. Prin deschiderea drumului pentru analiza de tip target-oriented (un tip de analiză a textului sursă realizat, în mod normal, în vederea traducerii), subcapitolul 2.1. (**Teorii functionaliste, culturale și descriptiviste în analiza textelor cenzurate – relevanță și aplicabilitate**) este o prezentare a celor mai importante teorii funcționaliste (2.1.1) și descriptiviste (2.1.2), atât a aspectelor negative cât și a celor discutabile, dar și o pledoarie pentru o

combinare a acestora într-un anumit mod. Elemente din teoriile culturale sunt și ele luate în considerare în cadrul acestui demers.

Teoriile funcționaliste sunt deosebit de importante pentru această cercetare deoarece acestea oferă avantajul de a fi axate pe funcția textului țintă în contextul cultural și deplasarea mult dezbătutului concept de echivalență în traducere din zona conceptelor discutabile într-o sferă mai practică care implică și elementul cultural. Acest fapt contribuie la crearea unei baze mai complexe pentru analiza textelor țintă în contextul istoric și cultural în care acestea au apărut.

Anumite teorii și modele pun accentul pe toate elementele care gravitează în jurul produselor finale (traducerile) – precum în cazul modelului de critică a traducerii oferit de Ammann – în timp ce altele se axează pe importanța unui singur element din procesul de traducere (ca în cazul teoriilor referitoare la skopos).

Majoritatea problemelor legate de teoriile funcționaliste se referă la tipurile de texte la care se pot presta sau la importanța acordată textelor țintă și altor elemente din procesul de traducere. De asemenea, aspecte discutabile pot fi

identificate în cazul anumitor teorii referitoare la metoda ce pune accentul pe *skopos* deoarece aceasta este considerată a fi prea rigidă pentru a fi folosită în traducerea sau analizarea textelor literare.

Totuși, în ciuda dezavantajelor, în ceea ce privește textele literare analizate în lucrarea de față, unele idei și terminologia aparținând acestei direcții teoretice (importanța celor care solicită realizarea traducerii, a autorului și a formei mesajului) sunt utile în special când se face referire la traducerile publicate și distribuite pe piață în timpul comunismului deoarece scopul unor traduceri realizate în această perioadă a fost să înlocuiască traducerile realizate anterior care, de altfel, au fost și interzise. Acest fenomen a avut ca rezultat folosirea unor anumite metode și strategii pentru a oferi *prodeuse* care erau adecvate din punct de vedere funcțional, adică erau conforme cu normele sau criteriile comuniste.

Alte perspective funcționaliste care prezintă importanță și sunt aplicabile în cercetarea noastră sunt: modelul de analiză a textelor sursă (bazat pe examinarea factorilor intratextuali și extratextuali) și identificarea problemelor de traducere (ca parte din procesul de traducere de tip funcționalist) propuse de

Christiane Nord, componentele pentru evaluarea traducerilor propuse de Reiss și modelul de evaluare/critică a traducerii oferit de Margret Ammann.

De fapt, acest ultim model este principalul aspect teoretic pe care se bazează această cercetare și constă în stabilirea: (1) funcției traducerii în cultura țintă, (2) coerenței intratextuale a traducerii, (3) funcției textului sursă în cultura din care acesta face parte, (4) coerenței intratextuale a textului sursă, (5) coerenței intertextuale dintre textele sursă și cele țintă.

Un posibil mod de a aplica acest model pentru analizarea textelor ce alcătuiesc corpusul este reordonarea acestora astfel: (3, (4), (2), (5), (1). Scopul acestei reordonări este de a furniza un algoritm ce servește la identificarea dificultăților cu care s-au confruntat traducătorii în timpul comunismului. Analizele din capitolele 3 și 4 sunt bazate pe urmărirea acestor pași.

Astfel, prima etapă propusă este analiza textelor sursă prin simularea unui proces în care traducătorii accesează și decodifică textele sursă (analiză realizată în Capitolul 3). Accesarea și decodificarea textelor sursă, luând totodată în

considerare și funcțiile precum și coerența intratextuală a acestora, permite formularea unor ipoteze despre problemele de traducere în ceea ce privește unitățile/ formele lingvistice (frames) care evocau *scene* (scenes) neacceptate de regimul comunist.

În a doua etapă – „reconstruirea” procesului de traducere (realizată în Capitolul 4) – sunt parcurși pașii (2), (5) și (1). Aceasta presupune investigarea caracteristicilor traducerilor și o analiză comparativă a acestora luând în considerare coerența intertextuală dintre textele sursă și traduceri. Această examinare a traducerilor este realizată în vederea identificării funcției acestora, funcție îndeplinită prin aplicarea criteriilor comuniste de cenzură.

Așadar, acest model este folosit în lucrarea de față integrând celelalte modele prin parcurgerea pașilor menționați mai sus. Rezultatele facilitează formularea unei priviri de ansamblu asupra universalilor traducerii (reguli, norme și convenții) care au guvernat, sau, mai exact, au creat probleme, traducătorilor în timpul comunismului, spre deosebire de libertatea de exprimare din perioadele de înaintea și de după comunism.

În ceea ce privește abordările culturale (în traductologie), perspectiva lui Lefevere referitoare la factorul ideologic în traducere (patronaj) este extrem de utilă datorită terminologiei clare și a conceptelor și trăsăturilor pe care aceasta le are în comun cu teoria skoposului. Cele mai relevante elemente din această abordare sunt cele patru niveluri ale traducerii: ideologie, poetică, universul discursului și limba (1992: 87) precum și factorii de importanță majoră în mecanismul de controlare – profesioniștii din domeniul literar, patronajul din afara acestui sistem și poetica predominantă.

În același mod, diferite elemente din teoriile descriptiviste prezintă importanță datorită legăturilor cu stabilirea unor reguli stricte prin care procesul de traducere este controlat. Ipoteza comună este că traducere este întotdeauna controlată de cultura țintă (Robinson 2001: 179).

Totuși, spre deosebire de Lefevere, care pune accentul pe relația dintre traduceri și culturi (o relație în care primul element este un rezultat al celui din urmă și este controlat de acesta), Toury pornește de la produs (traducere) pentru a identifica normele care funcționează în diferite contexte istorice și culturale.

Cel mai important detaliu legat de cele trei tipuri de teorii este că noțiunea de cultura este conceptul central în ceea ce privește atât componenta ideologică cât și valoarea literară, funcțiile textelor, participanții la procesul de *rescriere* etc. Așadar, ideile care fac parte din abordările funcționaliste și culturale reprezintă o bază terminologică valoroasă dacă sunt completate de metalimbajul și teoriile descriptiviste.

Teoria referitoare la norme este rezultatul raționamentelor bazate pe relațiile dintre produsul, funcția și procesul de traducere. În ciuda faptului că Toury neagă importanța textelor și culturilor sursă, teoria sa – conform căreia textele țintă sunt un factor esențial pentru înțelegerea procesului de traducere – este un mijloc de a identifica deciziile luate în timpul acestui proces complex care este traducerea.

Astfel, conform acestui teoretician, procesul de luare a deciziilor poate fi re-construit dacă se iau în considerare informații provenite din două surse: analizarea produselor (rezultatelor) acestei activități și a afirmațiilor profesioniștilor implicați în această activitate (Toury 1995: 55, 65).

Prima sursă oferă informații mai obiective deoarece examinarea metodelor de traducere (și a problemelor

lingvistice recurente) este un mod mai pragmatic de a identifica anumite regularități (tipare comune) în comportamentul / atitudinea traducătorilor care au tradus în timpul comunismului. De asemenea, mai pot fi identificate și cauzele cenzurării variantelor realizate în timpul comunismului. În plus, se poate remarca și utilitatea comparării acestui fenomen cu tendințele din perioada post-comunistă, adică normele (dacă acestea există) care dirijează procesul de traducere în contextul democratic românesc.

Categoriile de norme vizate în cercetarea de față sunt: normele inițiale (a căror utilizare pentru adaptarea la sistemul cultural sursă sau al celui cultural țintă are ca rezultat caracteristici ale textelor țintă precum adecvația (orientarea spre caracteristicile textul țintă) sau acceptabilitatea (orientarea spre caracteristicile textului sursă) (Hermans 1999: 77), normele preliminare și normele operaționale. Normele operaționale sunt cele mai importante pentru reconstruirea procesului de traducere în partea practică (Capitolul 4).

Cele două subcategorii de norme operaționale care amintesc și de importanța conceptelor de lingvistică în studiile de traductologie sunt cele matriciale (înlăturarea,

repoziționarea și adăugarea unor părți din texte) și normele textual-lingvistice (care se referă la alegeri de natură lingvistică făcute de traducător pentru a reda conceptele în textul țintă).

Desigur, cele două moduri în care pot funcționa normele sunt detalii importante legate de rolul normelor – (a) conformarea la normele textului, limbii și culturii sursă și efectele care corespund acestei decizii (legea interferenței) sau (b) conformarea la normele textului țintă și urmările acestui fapt (legea standardizării).

Așadar, „atitudinea” traducătorilor poate fi interpretată și descrisă prin identificarea normelor în vederea oferirii unor răspunsuri la întrebările esențiale din abordarea descriptivistă – „cine traduce?”, „ce?”, „când?”, „cum?” și „pentru cine?”, „în ce context?”, „cu ce efect?” și „de ce?” (Hermans în Kuhiwczak and Littau eds. 2007: 88).

Corespondența dintre conceptele funcționaliste, culturale și descriptiviste este sintetizată în următoarea schemă:

Norme preliminare (politica traducerilor)	Skopos	Patronaj
Norme operaționale	Strategii de traducere	Proceduri
Norme textual-	Convenții legate de	Universul

lingvistice

tipul de text

discursului/limbă

Concluzia esențială a acestei părți teoretice din capitolul de față este că elemente ca funcția traducerilor, procesul de luare a deciziilor, rolul (și atitudinea) traducătorului, precum și cultură sursă/țintă sunt comune acestor trei direcții, și că există și o corespondență deloc neglijabilă între conceptele acestora.

Ultimul subcapitol (**Elemente de lingvistică: dimensiuni lexicale, semantice, pragmatice și sintactice**) pune în prim plan relevanța lingvisticii (cu accent pe importanța fiecărui nivel de descriere lingvistică) în analiza tipologiei de text cu care avem de-a face. Obiectivul acestei secțiuni este trecerea în revistă a câtorva aspecte teoretice folosite în analiza textelor sursă și a traducerilor, adică în vederea parcurgerii anumitor pași din modelul adoptat.

Astfel, componenta lingvistică este percepută ca un instrument esențial în analiza trăsăturilor textelor originale și ale traducerilor. Pe de o parte, acest tip de analiză este util pentru a stabili modul în care formele lingvistice (frames) au fost folosite pentru a evoca scene. Pe de altă parte, aceasta își arată utilitatea pentru aprecierea măsurii în care „produsele finale” au îndeplinit funcția preconizată.

Această componentă are o deosebită importanță în identificarea trăsăturilor textelor prin ceea ce am numit analiză de tipul translation-oriented (o analiză de tipul celor efectuate înaintea actului propriu-zis al traducerii).

În afara de aplicabilitatea în practica sau în critica traducerii, elementele de lingvistică trebuie luate în considerare când e vorba de texte în general.

Nivelurile de descriere lingvistică menționate de Roger Fowler – nivelul semantic, sintactic (și morfologic), sunetele limbii (fonologie și fonetică), gramatica textului (coordonarea și ordonarea propozițiilor într-un discurs coerent) și nivelul pragmatic (Fowler 1996: 5) sunt deosebit de utile în analiza problemelor de traducere ca cele identificate de Nord (2.1.1.), a componentelor lingvistice pentru evaluarea traducerilor prezentate de Reiss și a normelor operaționale (matriciale și textual-lingvistice) care au predominat în variantele comuniste.

Așadar, merită menționat faptul că, în ciuda unei orientări către componenta culturală în traductologie, în toate analizele și evaluările traducerilor sunt folosite elemente de lingvistică. Totodată, componente lingvistice ca echivalența semantică, compatibilitatea lexicală, corectitudinea gramaticală

și corespondența stilistică au un rol important (alături de determinanții extra-lingvistici) în modelul de evaluare a traducerii propus de Reiss.

De asemenea, problemele de traducere sunt identificate prin constatarea diferențelor dintre vocabularul, sintaxa și trăsăturile suprasegmentale ale limbilor sursă și țintă.

Prin urmare, acest subcapitol explică utilitatea anumitor concepte și principii din semantică (analiză componentială, relații de sens, câmpuri lexicale și semantice, clase referențiale etc.), pragmatică (presupoziții, implicații, acte de limbaj, modalitate și componenta deictică), precum și a unor metode de traducere care s-au conturat sau chiar au luat naștere din această disciplină – procedurile lui Vinay și Darbelnet și bine-cunoscuta clasificarea a modificărilor (detaliată de Catford) care apar în traducere – veritabile resurse terminologice și conceptuale pentru analizarea traducerilor la toate nivelurile.

În concluzie, în cercetarea de față nu este luată în considerare succesiunea paradoxurilor care a marcat istoria studiilor de traductologie, ci diversitatea acestor teorii, diversitate fructificată prin accentul pus pe aspectele comune și

cele complementare ale teoriilor de traducere și celor lingvistice.

CAPITOLUL 3

Capitolul 3 – **O ANALIZĂ ÎN VEDEREA TRADUCERII** – este o simulare a stadiului care precede actul traducerii, i.e. decodarea textelor sursă după ce s-a luat în considerare funcția lor în sistemul sursă.

Astfel, observarea trăsăturilor textelor sursă (atât ca un produs care are un anumit statut în cultura sursă cât și ca forme de discurs cu trăsături definite) implică acoperirea a două etape din cele cinci ale modelului functionalist pentru traducere, în speță etapele 3 și 4 (funcția textului sursă în cultura sursă și coerența intratextuală a textului sursă).

În ciuda faptului că nu este o analiză destinată unui stadiu de traducere următor, este gândită să dezvăluie problemele pe care le pune textul initial din cauza unei incompatibilități impuse de criteriul comunist de publicare.

Una dintre cele mai importante ipoteze pe care se bazează acest studiu (și care ia în considerare argumentele

aduse de critica literară) este că romanele celor doi autori sunt „reproduceri mimetice ale lumii” [mimetic reproductions of the world] create „pentru a motiva păreri personale despre realitate” [to motivate personal insights about reality]¹ și nu doar pentru a o descrie (Nord 2005: 78) și că atât faptele cât și acțiunile descrise de către scriitori sunt legate, într-o oarecare măsură, de realitatea la care au fost martori (scenele), o realitate neîngăduită de către sistemul communist.

Subcapitolul 3.1 este o explorare a legăturii dintre lumile celor doi autori și a ficțiunii lor în ideea unei încercări ulterioare de a analiza de ce unitățile lingvistice (cuvinte, structuri complexe și chiar paragrafe) cu referire la anumite experiențe, credințe sau realități (subiectul principal al lucrărilor lor) au fost înlăturate.

În acest sens, așa cum s-a menționat în prealabil, principalele elemente analizate sunt funcția textului sursă în cultura sursă și coerența acestuia. Prin urmare, trăsăturile generale ale stilului lui D.H. Lawrence și W.S. Maugham precum și caracteristicile ficțiunii fiecărui autor sunt prezentate cu scopul de a stabili dacă măsurile de cenzură au fost luate și

¹ Traducere realizată de autor strict pentru această lucrare.

în cultura sursă și de a identifica particularitățile lingvistice și stilistice ale operelor fiecărui scriitor.

Mai mult de atât, în cazul lui Lawrence, secțiunea dedicată erotismului caracteristic prozei sale (3.1.1.2) are ca scop delimitarea clară a conceptelor de tabu, vulgar erotism, pronografie și scrutarea manierelor în care sexualitatea era percepută în contextul temporal al autorului și a implicațiilor impuse de folosirea elementelor de natură erotică în operele literare.

Sursele de critică literară au arătat că principalele caracteristici ale ficțiunii și limbajului lui Maugham sunt simplitatea, fluenta și lizibilitatea, claritatea vocabularului și a sintaxei. Toate acestea par să ilustreze interesul său pentru „obscur” [“the obscure”], „obișnuit” [“the ordinary”], „fuga de rând a oamenilor” [“the common run of men”]² (Maugham 1951: 4) și prin urmare, interesul pentru realitate și de aici varietatea de subiecte și multitudinea de elemente cu referire la politică / ideologii, religie și aspecte sociale.

De cealaltă parte, în ciuda faptului că ficțiunea sa reflectă odiseele personale și conține numeroase elemente la

² Idem

care a fost martor precum și povestea vieții lui, prin inserarea acestora din urmă în ficțiunea sa, Lawrence a făcut mai mult decât să relateze istorii. A exprimat idei și a implicat și sugerat printr-un limbaj care a încălcat principiile semantice și sintactice având adesea anumite efecte pragmatice. Prin urmare, stilul său uimește prin tendința evidentă de a încorpora realitatea în ficțiune și prin depășirea granițelor a ceea ce este definit ca literatură.

Mai mult de atât, conținutul și temele operei sale (în special acele romane contestate pentru trimiterile la erotism) au fost criticate de varii tipuri de public.

Așa cum s-a menționat deja, un alt detaliu important legat de ficțiunea celor doi autori este multitudinea de evenimente și personaje inspirate de realitate la care cei doi au fost martori. În acest sens stau mărturie: acțiunile calomnioase îndreptate împotriva lui W.S. Maugham (în cazul romanului „Vălul Pictat” [*The Painted Veil*]), incredibila asemănare dintre personajele lui Lawrence și oamenii cunoscuți lui precum și dintre evenimentele și starea de facto prezentate în romane precum „Șarpele cu pene” [*The Plumed Serpent*]. Un alt element care accentuează existența elementelor controversate

(precum contexte referitoare la imperialism, colonialism, religie, probleme de ordin social) în textul ficțional sunt călătoriile în zone îndepărtate întreprinse în scopul de a căuta o sumedenie de subiecte, după cum ambii autori au recunoscut în corespondența și eseurile despre activitatea lor („Dare de seamă” [*The Summing Up*] a lui Maugham și eseurile și scrisorile lui Lawrence).

Subcapitolul 3.2 (**Niveluri de analiză relevante din punct de vedere traductologic în texte conținând elemente controversate**) este cea mai importantă parte a analizei de tipul celor realizate în vederea traducerii din prezenta cercetare.

Din moment ce semnificațiile controversate pot apărea la cel mai simplu nivel, fiecare roman este examinat la toate nivelurile descrierii lingvistice conform sugestiei lui Fowler – lexic, sunetele limbii (acolo unde este cazul), nivelul semantic, sintaxă și pragmatică. În această direcție, accentul este pus pe cele patru categorii de elemente controversate (identificate prin luarea în calcul a criteriilor de cenzurare) – politică / ideologii, religie, probleme de ordin social și erotism – care sunt vizibile la toate nivelurile lingvistice.

Concluzia principală este că alegerile lingvistice ale celor doi autori crează contexte care evocă (în mintea cititorului) credințe, experiențe sau elemente aparținând unei realități care a fost considerată controversată în perioada 1945-1989.

Prin urmare, această investigație are un dublu scop. Să permită, în primul rând, compilarea unui *inventar* de cuvinte distincte, structuri sau bucăți mai mari de texte care erau predispuse cenzurii cu scopul de a identifica potențialele probleme de traducere. În al doilea rând, reprezintă un mijloc de conturare a trăsăturilor generale a textelor cu o perspectivă asupra evaluării măsurii în care textele țintă urmăresc șabloanele inițiale (Capitolul 4).

Aceste scrutări în conținutul și forma textelor inițiale permit, de asemenea, o înțelegere adecvată și amănunțită a corespondenței dintre contextele și scenele pe care le evocă, o sarcină facilitată de înțelegerea sistemului cultural al textului sursă.

Trăsăturile textului original se dovedesc a fi relevante în special în ceea ce privește motivul pentru care au apărut schimbări în procesul de traducere al operelor ficționale în

timpul comunismului, mai exact în identificarea normelor operaționale.

În consecință, se poate argumenta că ipotezele formulate în acest tip de analiză orientată către traducere constituie mijloace eficiente de identificare a cazurilor precise în care au funcționat criteriile de cenzurare.

CAPITOLUL 4

În capitolul 4 sunt parcurși alți trei pași ai modelului funcționalist pentru critica traducerii al lui Margaret Ammann (reorganizate conform descrierii menționată anterior): (2) corența intratextuală a traducerii; (5) coerența intertextuală dintre textele țintă și sursă și (1) funcția traducerii în cultura țintă.

Din moment ce este destinată formularii sub forma unei concluzii vizavi de rezultatele analizelor realizate în partea practică a lucrării, prima etapă a modelului funcționalist devine ultima. În ciuda acestui fapt, funcția traducerii în cultura țintă (în viziunea noastră pasul 1 a devenit cel din urmă) este examinată într-o manieră diferită în acest capitol.

În primul capitol este descrisă funcția preconizată a textelor țintă în contextul comunist român (opus față de tendințele pre-comuniste), în timp ce în ultimul capitol principal devine ceea ce am denumit noi ca fiind funcția dobândită (așa cum rezultă din analiza tuturor factorilor implicați în procesul de traducere).

Examinarea contextului politic comunist ca factor de reglementare al artei (în special publicațiile) dezvăluie măsurile preliminare care au funcționat în timpul comunismului și, prin urmare, premisele obligatorii pentru înțelegerea contextului în care cenzurarea traducerilor pre-comuniste ale scrierilor lui D.H. Lawrence și W.S. Maugham au avut loc (Capitolul 1). În plus, justifică și publicarea altor traduceri în română ale căror scop a fost acela de a se conforma normelor comuniste (*funcția vizată* a traducerilor).

Totuși, normele preliminare identificate nu explică în întregime măsurile de cenzură aplicate în timpul comunismului. Astfel, o analiză a traducerilor cenzurate, prin compararea lor cu traducerile comuniste și post-comuniste, este menită să evidențieze normele operaționale (tiparele de traducere) din timpul procesului de traducere realizat sub regimul totalitarist.

În încercarea de a clarifica normele operaționale angajate în timpul comunismului, capitolul de față operează atât cu textele țintă cât și cu traducătorii și activitatea lor.

Pe lângă investigarea coerenței intratextuale a traducerilor și analiza comparativă, aspectele legate de activitatea traducătorilor se dovedesc deosebit de importante dat fiind faptul că ele oferă indicii interesante sau chiar justifică, într-o oarecare măsură, anumite alegeri sau structuri de traducere care se remarcă în analiza traducerilor. Un detaliu interesant legat de această problemă este invizibilitatea traducătorilor. Cât despre traducătorii care au tradus în comunism, acest concept (emis de către Lawrence Venuti) este bidimensional.

Într-o primă instanță se aplică cu o semnificație pozitivă conform definiției lui Venuti. În acest caz se referă la abilitățile traducătorului de a crea iluzia de transparență, un rezultat al eforturilor sale de a asigura lizibilitatea prin aderarea la ceea ce reprezintă uzul curent, prin păstrarea sintaxei continue, prin fixarea unui înțeles precis, aspect care transformă textul într-o traducere care nu pare a fi traducere (Venuti 1995: 1). Prin urmare, importanța traducătorilor este redusă prin evidențiere autorului printr-o traducerii cu un înalt grad de fluentă, care îi

oferă astfel cititorului texte țintă extrem de coerente și ușor de decodat.

Pe de altă parte, în timpul comunismului, această dimensiune a invizibilității traducătorului nu ar fi putut fi complet validă. În acest caz, termenul invizibilitate ar putea fi folosit pentru a descrie fenomenul de subminare a *autorității* traducătorului prin reglementarea strictă a unor mecanisme de traducere precum cele comuniste.

Privirea de ansamblu asupra activității traducătorilor ca profesioniști în domeniul literar facilitează înțelegerea unor structuri de traducere ca rezultat al experienței cu anumite limbi sau al statutului lor în domeniu (de pildă, rolul lui Lupan ca editor sau abilitatea lui Ralian de evita cenzura în anumite cazuri datorită experienței anterioare ca angajat al unei instituții în care se opera cenzura).

În a doua parte a acestui capitol (**Traduceri cenzurate versus traduceri necenzurate – o analiză comparativă**), accentul este pus pe elementele care ar fi putut declanșa cenzurarea traducerilor realizate în anii '40 și recurența anumitor tipare de traducere în timpul comunismului.

Funcția traducerii amintită în acest caz este cea *dobândită* de către textele țintă comuniste, cu accent pe afinitatea dintre normele preliminare și cele operaționale (așa cum devin vizibile prin examinarea traducerilor). Această funcție devine evidentă prin examinarea în sine a produselor, în timp ce funcția vizată este cea stabilită anterior prin norme ce reglementează sistemul literar de care aparține textul (criterii comuniste) sau genul în care se încadrează.

Prin considerarea normelor culturale comuniste (așa cum sunt prezentate în Capitolul 1) și a politicii traducerii din acea perioadă sunt detectate cauze posibile a ceea ce ar putea fi numit auto-cenzurare (din partea traducătorilor care au relaizat variante aprobate de către regim).

Aceasta atrage după sine compararea traducerilor din perioada 1945-1989 cu cele pre-comuniste și post-comuniste prin luarea în calcul a faptului că regimul comunist a interzis versiunile precedente iar cele post-comuniste au fost realizate într-un context democrat.

În ciuda faptului că principalul scop este acela de a stabili maniera în care s-au păstrat trăsăturile estetice și de sens ale

textelor inițiale pe parcursul celor trei intervale, nu se pierde din vedere aspectul coerenței intratextuale a fiecărei traduceri.

În ceea ce privește tiparele de traducere aplicate cuvintelor și structurilor referitoare la politici / ideologii, traducerea romanelor în cauză au impus intervenții pe perioada comunismului (pentru a atinge acceptabilitatea în contextul cultural țintă) atunci când elemente politice compromițătoare pentru regimul comunist de inspirație sovietică apăreau în text.

Adecvația, adică păstrarea trăsăturilor originale, a fost adesea omisă în mod intenționat în traduceri din 1989 și 1972 (variantele „Șarpele cu pene” și „Vălul pictat” realizate în timpul comunismului) cu scopul de a evita sensuri controversate. Demersul a rezultat într-o rescriere (așa cum traducerea a fost adesea descrisă) care implica citirea și gândirea dar și regândirea. Acest proces de regândire, este într-o oarecare măsură, în detrimentul textului țintă, mai ales în cazul unei analizări ale distorsiunilor sau printr-o percepție a unei „audiențe duble” (cititori care cunosc atât limba textului sursă cât și pe cea a textului țintă). Suntem de părere că aceste schimbări pot fi descrise ca fiind dăunătoare (aproape exclusiv)

în cazul unei „audiințe duble” deoarece în ansamblu, normele textual-lingvistice și matriciale au fost folosite astfel încât să păstreze pe cât posibil coerența intratextuală a traducerilor. Același criteriu este valabil și pentru structurile referitoare la problemele de ordin social.

Când vine vorba de religie (un alt subiect definit ca fiind controversat conform criteriilor comuniste), tendința de a înlocui sau de a omite cuvinte și structuri care fac referire directă la acest aspect devine un model recurent, mai ales atunci când aceste elemente apar și în relație cu concepte de autoritate.

Intenția traducătorilor de a se conforma regulilor și condițiilor culturii țintă devin evidente în procesul de transformare al traducerii (în variantele comuniste) în contrast cu cazurile în care transformarea apare ca rezultat al erorilor din timpul procesului de decodare al textelor sursă (cu precădere în variantele pre-comuniste).

Altminteri, au fost păstrate cuvinte și expresii (exclamații) care, pe parcurs, au ajuns să fie private de sensul lor religios, fapt ce demonstrează importanța coordonatelor semantice și pragmatice.

În ceea ce privește erotismul, tiparele de traducere nu sunt constante dat fiind faptul că versiunile țintă oscilează între omitere și substituție iar uneori au loc transformări de sens. Prin urmare, nu se poate afirma că traducerile se conformează exclusiv normelor culturale țintă sau sursă.

În consecință, putem fi de acord cu ideea că textele țintă produse în perioada comunistă au realizat într-o mare măsură funcția vizată conform cerințelor politicii de traducere specifice intervalului temporal. Cu toate acestea, se pare că criteriile de cenzură nu au funcționat ca normă în toate cazurile (așa cum dovedește traducerea comunistă a romanului „Șarpele cu pene” în care majoritatea nunațelor tabu au fost păstrate iar traducerea devine mai degrabă adecvată decât acceptabilă având în vedere circumstanțele). Și totuși, se impune menționarea faptului că în traducerile produse în timpul comunismului a existat o tendință clară de a evita concepte aparținând anumitor contexte care ar fi putut evoca scene controversate.

Așadar, se poate admite că reconstrucția procesului de traducere (așa cum îl numim în mod metaforic) – în care sunt avute în vedere coerența intratextuală a textelor țintă, coerența intertextuală dintre textele originale și traduceri și funcția

traducerii în cultura țintă – oferă suficient suport pentru formularea unei concluzii despre normele operaționale care au funcționat între 1945-1989 în România.

În ceea ce privește traducătorii, este evident că statutul lor și al editurii e posibil să fi avut o anumită importanță (cu precădere în cazul profesioniștilor care traduceau în perioada comunismului). În plus, limba în care lucrau și contextul din domeniul traducerii au dovedit că în unele cazuri transformările sensurilor și ale structurilor pot fi consecințe ale lipsei de experiență (cazul lui Alexandru Dima) sau ale lipsei de exercițiu în anumite limbi (Iulian Vesper a tradus cu precădere din rusă în română).

Cu referire la coerența intratextuală a fiecărei traduceri și coerența intratextuală dintre textele sursă și textele țintă, se poate observa că niciuna dintre variantele celor trei romane investigate nu manifestă un uz perfect sistematic al aceluiași tipare de traducere, un fenomen conștientizat prin luarea în considerare a fiecărei categorii de contexte controversate identificate.

Prin urmare, existența unor cuvinte și structuri mult mai complexe aparținând contextelor legate de politică / ideologii,

religie și probleme de ordin social în „Șarpele cu pene” și „Vălul pictat” au dus la diferite strategii de traducere în funcție de normele comuniste (în cazul traducerilor realizate între 1949-1989) și de stilul și preferințele traducătorilor (în cazul traducerilor pre- și post-comuniste).

Nici atunci când vine vorba despre erotism comportamentul traducătorilor nu pare să fie foarte sistematic. Există diferite motive pentru variație în ceea ce privește alegerile lingvistice pentru care au optat traducătorii în timpul și înaintea regimului comunist. Acestea pot fi o cauză a lipsei de experiență în domeniu (sau în ceea ce privește limba engleză) sau pot fi justificate de intenția de a elimina sau diminua efectele elementelor ce fac referire la erotism, funcții corporale sau organe genitale. Sintaxa greoaie și folosirea excesivă a repetiției stau drept mărturie pentru dificultatea de a reda sensurile gândite de Lawrence.

Versiunile țintă post-comuniste redau cele mai originale elemente dar insistența exagerată a autorului pe conotațiile sexuale (chiar și atunci când descrie natura) e posibil să fi determinat de necesitate de a reduce efectul acestora în limba țintă încadrându-se astfel în preferințele traducătorului.

Totuși, pot fi remarcate unele regularități comportamentale. De pildă, tendința de a opera o reducere a trăsăturilor tabu (perceptibilă chiar și în cazul traducerilor efectuate după 2000) și vizarea unui echilibru între acceptabilitate și adecvație, între respectarea normelor culturale țintă și păstrarea valorii estetice a textului sursă.

Transformările înregistrate în variantele comuniste dezvăluie afinitatea dintre normele comuniste preliminare și operaționale. Scopul de a se debarasa de acele elemente care ar fi putut fi identificate ca aparținând anumitor contexte devine evident în cazurile de omisiune și substituie investigate, în care criteriile de cenzură enumerate și descrise în prima parte a studiului au avut un rol cheie.

Un detaliu important în ceea ce privește acest fenomen este că omisiuni se operau adesea în traduceri, în ciuda uneia dintre ideile formulate în însemnările „Colocviului național de traduceri și literatură universală. Stenograma lucrărilor” publicate în *Viața Românească* în 1981, conform căreia omisiunea era strict interzisă (1981: 54-55).

Cu toate acestea, traducerile realizate în timpul anilor comuniști sunt coerente din punct de vedere lingvistic și par să

fi găsit un echilibru între normele care reglementau existența textelor literare, trăsăturile textelor sursă și preferințele și stilul traducătorilor români.

În concluzie, per ansamblu, se poate afirma că traducerile au atins funcția setată de normele preliminare, iar alegerile lingvistice reflectă în mod clar tendința de a evita posibilitatea de a reda ceva care să ducă la evocarea unor scene controversate în mintea cititorilor. Acest lucru a fost posibil prin aplicarea a două categorii de norme operaționale în vederea respectării criteriilor comuniste. Ceea ce este esențial este că traducerile au reușit fără a afecta coerența și coeziunea traducerilor.

CONCLUZII FINALE

Punctul de plecare al prezentului demers științific este reprezentat de interzicerea / eliminarea unui număr mare de opere a doi autori englezi (conform listei de cărți cenzurate în comunism) – D.H. Lawrence și W.S. Maugham. Scopul acestei lucrări a fost acela de a investiga factorii care au dus la cenzurarea traducerilor operelor scriitorilor englezi în timpul

comunismului, examinând în același timp mecanismele de traducere (reglementate de politicile de publicare și traducere între 1945-1989) care au dus la publicarea unor alte traduceri menite să le înlocuiască pe cele neadecvate din punct de vedere ideologic.

În acest sens, au fost luate în considerare și s-au analizat atât efectele cenzurii asupra produselor literare (capitolul 1) cât și normele precise care au afectat textele în discuție (capitolul 4). Din moment ce majoritatea cărților cenzurate sunt traduceri în limba română, s-a realizat mai întâi, la nivel macro – sistemul politic și cultural românesc –, identificarea varietății de factori și maniera în care aceștia au contribuit la îndepărtarea textelor și producerea altor versiuni, apoi la nivel micro – domeniul literar și sudomeniul traducerilor (1.2).

Accentul a fost pus pe traducerile a două opere din perioada interbelică care au fost interzise conform broșurilor și anexelor anilor '40 și '50 – „Șarpele cu pene” de D.H. Lawrence și „Vălul pictat” de W.S. Maugham – precum și pe traducerea interbelică a romanului „Femei îndrăgostite” de D.H. Lawrence. Alte variante ale acestor traduceri au fost produse în anii regimului comunist. De asemenea, sunt

disponibile și traduceri post-comuniste ale tuturor romanelor aduse în discuție.

Astfel, existența unor traduceri alternative produse în contexte istorice și politice diferite au permis identificarea și analizarea prin contrast a normelor din timpul comunismului. Acest lucru a fost realizat prin intermediul unei abordări multidisciplinare în care au fost implicate concepte / teorii istorice, culturale, literare și lingvistice, aspect ce a permis elaborarea de concluzii vizavi de tiparele comportamentelor caracteristice fiecărei unități temporale dintre cele trei aflate sub investigare.

Descrierea reglementării mecanismului de traducere întreprins cu scopul de a oferi alte versiuni țintă în afinitate cu criteriile culturale și politice ale timpului a fost realizată în Capitolul 1. Prin urmare, s-a putut formula un răspuns parțial cu privire la motivele de cenzurare ale traducerilor pre-comuniste cu ajutorul unei analize riguroase a contextului istoric în care a avut loc cenzura.

Un detaliu foarte important în această expunere este existența criteriilor communiste de cenzură oferite de broșurile emise sub regimul totalitarist, începând cu anul 1945. Acestea

au fost luate în calcul ca având legătură cu conceptul de *patronaj* având drept componentă importantă *ideologia*.

Prin explorarea acestor criterii similare celor de cenzură sovietică (din care de altfel derivă) a devenit evidentă natura lor de ghidare a acțiunilor în măsura în care erau destinate să ghideze activitatea scriitorilor, cenzorilor și a altor profesioniști sau instituții care distribuiau sau întrebuințau materiale publicate. În plus, aceste criterii dovedesc că până și canoanele estetice și artistice trebuiau să se adapteze ideologiei proletare bazată pe principiile socio-politice marxiste care au blamat alte ideologii politice, mentalitatea vestică (atât la nivel social cât și politic) și care au dezaprobat religia și tot ce nu era în rezonanță cu ideile comuniste.

Totuși, tocmai investigarea produselor afectate de cenzură (în capitolul 4) a oferit cele mai relevante dovezi ale modului în care comportamentul de traducere s-a ajustat conform standardelor comuniste. În acest sens, algoritmul logic (care contă într-o combinație coerentă a teoriilor funcționaliste, culturale și descriptiviste) nu doar că au oferit o terminologie folositoare dar au și subliniat strategii clare pentru examinarea

tuturor componentelor și participanților implicați în procesul de traducere.

Astfel, pentru stabilirea contextului teoretic pentru analiza produselor literare (traduceri) ne-am concentrat asupra celor mai semnificative perspective iar concluzia trasă este că fiecare oferă viziuni folositoare asupra principalelor trăsături ale traducerii ca act cultural și care adesea sunt adiacente, motiv pentru care terminologia și principiile ce aparțin ambelor direcții sunt demne de luat în considerare într-un demers ca acesta.

Modelul functionalist pentru critica traducerii al lui M. Ammann este important datorită capacității sale de a integra toate elementele teoretice. Prin urmare, a fost ales ca model principal de urmărit în analiza importanței textului sursă, textului țintă, a coerenței și funcției lor în cultura abordată.

Totuși, a fost operată o reorganizare a acestor pași, iar utilitatea acestei reordonări rezidă în faptul că stabilește elementele asupra cărora trebuie aplecată atenția în timpul analizării textelor sursă în capitolul 3 (pașii 3 și 4) și cele ale traducerii în capitolul 4 (pașii 2, 5 și 1).

Prin considerarea altor direcții funcționaliste – modelul lui Nord pentru analiza textelor sursă cu scopul de a trece prin pașii 3 și 4 din modelul menționat mai sus –, relevanța lingvisticii a fost adusă în discuție întrucât la aceste niveluri pot fi întâlnite probleme în traducere.

Un alt instrument esențial pentru înțelegerea relației dintre coordonatele lingvistice pure și percepția cititorilor și internalizarea sensurilor textelor sursă (precum și realitatea la care acestea se referă) este teoria numită scenes-and-frames (elementele lingvistice – semnificanți – care fac referire la anumiți semnificanți).

Ceea ce a devenit evident a fost că scenele evocate în ipostazele folosite de cei doi autori sunt ilustrări ale evenimentelor politice, efecte ale unor anumite ideologii și sisteme de putere care le-au fost cunoscute. Unele dintre acestea erau considerate controversate din punct de vedere al criteriilor comuniste de cenzură: imperialism, colonialism, elemente legate de cultura vestică, burghezii, acele elemente opuse ideologiei socialiste / comuniste, religie, misticism, erotism (elemente provocatoare sau dragoste bolnavă).

Obiectivul Capitolului 3 a fost acela de a anticipa problemele de traducere cu care s-au confruntat traducătorii în perioada comunistă ca urmare a prezenței de elemente controversate în textul sursă, obiectiv urmărit prin realizarea unei simulări a stadiilor de decodare și interpretare prin care traducătorii trec înainte de a transpune textul în limba și cultura țintă – un prim stadiu al analizei bazate pe modelul Ammann.

În cele trei romane – reproduceri mimetice ale realității experimentate de către autorii acestora – au fost identificate probleme la toate nivelurile. Aceste probleme nu sunt legate doar de stilul scriitorilor dar și de faptul că ipostazele identificate ar fi putut evoca (în mintea cititorilor) credințe, experiențe sau elemente ce aparțineau unei realități considerată ca fiind controversată în perioada 1945-1989.

În ceea ce privește al doilea stadiu al analizei noastre bazate pe modelul lui Ammann de critică a traducerii (Capitolul 4), s-a confirmat că o analiză a traducerilor dezvăluie cea mai clară imagine a efectelor directe ale cenzurii comuniste asupra operelor literare în discuție.

Mai mult decât atât, prin aplicarea teoriei normelor sugerată de Toury, analiza produselor finale a permis

reconstruirea procesului de traducere și identificarea normelor operaționale care au funcționat în timpul comunismului, confirmând în același timp existența normelor preliminare (comuniste) descrise în Capitolul 1. În acest sens, diferite traduceri (produse înainte, în timpul și după regimul comunist) ale fiecărui roman au fost comparate pentru a evidenția normele operaționale (tipare de traducere) care au funcționat în timpul procesului de traducere sub regimul totalitar.

Concluzia principală la care s-a ajuns este că ideologia poate fi trasată în proceduri precum transformări sau adăugiri operate cu scopul înlăturării a ceea ce era inacceptabil din punct de vedere ideologic.

Pentru a înlătura aceste elemente s-au realizat omiterea unor itemi lexicali, structuri complexe sau paragrafe mai lungi. În plus s-a practicat adesea, cu același scop, substituirea de cuvinte și structuri cu altele mult mai generale și / sau cu termeni / construcții mult mai generale. Unde și dacă contextele au permis, au fost alese echivalenți din ipostaze de sens complet diferite, fără nici un fel de asemănare cu cele inițiale.

În ceea ce privește textele țintă, în ciuda afinității dintre normele comuniste preliminare și operaționale, ipostazele de omisiune și substituie (unde criteriile de cenzură enumerate și descrise în prima parte a studiului nostru au avut un rol cheie), nu au afectat textele țintă în măsura în care să sufere schimbări severe de segmentare.

Prin urmare, chiar și în cazurile în care părți importante de text erau tăiate, un public care nu a citit niciodată originalul nu ar fi fost conștient de pierdere, acest lucru datorându-se coerenței, realizată în mare parte prin mijloace de aplicare eficientă a normelor textual-lingvistice. Mai mult de atât, am putut observa și o tendință de păstrare a trăsăturilor estetice ale originalului atunci când era posibil (chiar și în construcții și paragrafe ce prezentau o incidență ridicată a elementelor care făceau referire la subiecte controversate, în care normele textual-lingvistice menționate mai sus au fost aplicate). Uneori, acest fenomen rezulta într-o oscilare între adecvațiune și acceptabilitate.

În general, *autorii* acestor traduceri au reușit să găsească un echilibru între normele care au reglementat existența textelor literare, trăsăturile textelor sursă și

preferințele și stilul traducătorilor români. De asemenea, traducerile realizate sub regimul comunist sunt caracterizate în general de coerență și coeziune.

În versiunile pre-comuniste, au fost identificate unele scăpări în ușoarele transformări de sens, datorate probabil problemelor de interpretare, în timp ce versiunile post-comuniste rămân loiale originalului cu eventuale tendințe de diminuare (cum este cazul contextelor erotice) sau de formulare a unor echivalenți mult mai expresive.

În concluzie, s-a admis că traducătorii sunt întodeauna supuși unui număr dublu de constrângeri. Mai întâi, sunt nevoiți să ia în considerare structura și conținutul originalului, precum și necesitatea de a reuși să realizeze efectul de „invizibilitate” a traducătorului.

În al doilea rând, importanța culturii țintă și a normelor și regulilor nu poate fi negată sau desconsiderată. În acest caz se pune problema interpretării textului în limba țintă prin conformarea la normele culturale. Prin urmare, când traducerea are loc sub regimuri opresive, criteriile de cenzură impuse asupra traducătorilor pot implica un grad mare de limitare / restricție, ceea ce face ca realizarea iluziei de transparență și a

nivelului de precizie în măsura cerută de regim să presupună întotdeauna un soi de compromis.

BIBLIOGRAFIE

1. Surse primare

Opere ale scriitorilor D.H. Lawrence și W.S. Maugham

Lawrence, D.H. (1969) *Women in Love*. London: Penguin Books.

Lawrence, D.H. (1981) *The Plumed Serpent*. Middlesex: Penguin Books Ltd.

Maugham, W.S. (1934) *The Painted Veil* (The Collected Edition of the Works of W.S.Maugham).London: William Heinemann Ltd.

Maugham, W.S (1947) *The Painted Veil*. London and Paris: The Albatross Ltd.

Traduceri ale operelor lui D.H. Lawrence și W.S. Maugham

Lawrence, D.H. (1943) *Șarpele cu pene* (translation by Iulian Vesper). București: Editura Cultura Românească. S.A.R.

Lawrence, D.H. (1989) *Șarpele cu pene* (translation by Antoaneta Ralian). București: Editura Cartea Românească.

Lawrence, D.H. (2003) *Șarpele cu pene* (translation by Antoaneta Ralian, republished). Iași: Polirom.

Lawrence, D.H. (1936) *Femei în dragoste* 2nd edition (translation by Zaharia Stancu). București: Editura Librăriei Universale Alcalay & Co.

Lawrence, D.H. (1978) *Femei îndrăgostite* (translation by Alexandru Dima). București: Univers.

Lawrence, D.H. (2004) *Femei îndrăgostite* (translation by Monica Taliu). București: Leda.

Maugham, W.S. (1943) *Fumul amăgirilor* 5th edition (translation by Jul Giurgea). București: Remus Cioflec.

Maugham, W.S. (1972) *Vălul pictat* (translation by Radu Lupan). București: Editura Eminescu.

Maugham, W.S. (2011) *Vălul pictat* 3rd edition (translation by Andrei Bantaș). București: Editura Polirom.

2. Surse secundare

Studii despre cenzură, norme, istorie și cultură

Bobel, C. and Kwan, S. (2011) *Embodied Resistance: Challenging the Norms, Breaking the Rules*.
Nashville: Vanderbilt University Press.

Brown, J.L. (2010) *Confronting our Canons: Spanish and Latin-American Studies in the 21st Century*.
Lewisburg: Bucknell University Press.

Caravia, P. (2000) *Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate. România 1945-1989*. București: Editura Enciclopedică.

Carmichael, C.M. (2010) *Sex and Religion in the Bible*.
Yale: Yale University Press.

Corobca, L. (2011) *Epurarea cărților în România. Documente (1944-1964)*. București: Editura Tritonic.

- Corobca, L. (2014) *Controlul cărții. Cenzura literaturii în regimul comunist din România*. București: Editura Polirom.
- Costea I., Kiraly I., Rodosav D. (1995) *Fond Secret. Fond „S” Special*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- Decker, J.M. (2004) *Ideology*. New York: Palgrave Macmillan.
- Deletant, D. (2008) ‘Cheating the Censor: Romanian Writers Under Communism’. In *Central Europe* Vol.2, p.126-175.
- Dobre, C.F. (2015) *A Country Behind Barbed Wire. A Brief History of Communist Repression in Romania*. București: Editura Fundației Culturale “Memoria”.
- Dwyer, J.D. ed. (1980) *Russia, the Soviet Union, and Eastern Europe: A Survey of Holdings at the Hoover Institution on War, Revolution and Peace*. Stanford: Leland Stanford Junior University.
- Fairman, Ch.M. (2009) *Fuck. Word Taboo and Protecting our First Amendment Liberties*. Illinois: Sphinx Publishing.
- Friedman, M. (2002) *Capitalism and Freedom*. Chicago: University of Chicago Press.

- Green, J. and Karolides N. J ed. (2005) *Encyclopedia of Censorship*. New York: Facts On File.
- Jones, D. ed. (2001) *Censorship: A World Encyclopaedia* Vol.1-4. London and New York: Routledge.
- Karolides N.J. (2005) *Literature Suppressed on Political Grounds*. New York: Facts On File.
- Kiraly, I. (2001) *Fenomenologica existențială a secretului Încercare de filosofie aplicată*. Pitești/București/Brașov/Cluj-Napoca: Paralela 45.
- Magnus, B. and Higgings, K.M. eds. (1996) *The Cambridge Companion to Nietzsche*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Manea, N. (1992) *On Clowns. The Dictator and the Artists: Essays*. New York: Groove Press.
- McHoul, A. and Grace, W. (1993) *A Foucault Primer: Discourse, Power and the Subject*. London and New York: Routledge.
- Mocanu, M.R. (2012) *Scriitorii și puterea*. București: Ideea Europeană.
- Mocanu, M.R. (2008) *Cenzura a murit. Trăiască cenzorii*. București: Europress.

- Müller, B. ed. (2004) *Censorship and Cultural Regulation in the Modern Age*. Amsterdam/New York: Rodopi.
- Nealon, J.T. (2008) *Foucault beyond Foucault. Power and Its Intensification Since 1984*. Stanford: Stanford University Press.
- Negruci, E. (2003) *Literatura română sub comunism*, Bucharest: Editura Fundației Pro.
- Ossowska, M. (1980) *Moral Norms: A Tentative Systematization*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company.
- Ove Hanson, S. (2004) *The Structure of Values and Norms*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Grigorescu Pană, I. and Mihăilă, R. eds. (2000) *Transatlantic Connections: Essays in cultural relocation*. Bucharest: Integral.
- Paraschivescu, R. (2011) *Toamna decanei. Convorbiri cu Antoaneta Ralian*. București: Humanitas.
- Petcu, M. (1999) *Puterea și cultura. O istorie a cenzurii*. Iași: Polirom.
- Popescu, H.F. (1978) ‘Cartea engleză în România după 23 august 1944’. In *Secolul XX*, 10-11 12, p. 260-263.

- Rad, I. ed. (2011) *Cenzura în România*. Cluj-Napoca: Tribuna.
- Railton, P. (2003) *Facts, Values, and Norms: Essays Toward a Morality of Consequence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rimell, V. (2004) *Petronius and the Anatomy of Fiction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sova, D.B (2006) *Literature Suppressed on Sexual Grounds*. New York: Facts On File.
- Terry, D.J. and Hogg, M.A. eds. (2000) *Attitudes, Behaviour and Social Context: The Role of Norms and Group Membership*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Thompson, W.C. (2013) *Nordic, Central, and Southeastern Europe 2013*. Maryland: Rowman&Littlefield.
- Tilly, Ch. (2007) *Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Troncotă, T. (2006) *România comunistă: propagandă și cenzură*. București, Tritonic, 2006.
- Țurcanu, I. (2007) *Istoria Românilor (cu o privire mai largă asupra culturii)*. Brăila: Istros.

- Vasile, C. (2011) *Politicile culturale comuniste în timpul regimului lui Gheorghe Gheorghiu Dej*. București: Humanitas.
- Verzea, I. (1978) ‘Anglia văzută de români’. In *Secolul XX*, 10-II-12, 53-70.
- Vianu, L. (1998) *Censorship in Romania*. Budapest: Central European University Press.
- von Wright, G.H. (1963) *Norm and Action: A Logical Inquiry*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Zub, A. (2000) *Orizont închis: istoriografia română sub dictatură*. Iași: Institutul European.

Teorie și critică literară

- Bason, F.T. (1974) *A Bibliography of the Writings of W.S. Maugham*. New York: Haskell House Publishers Ltd.
- Bassett, T.J. (1998) ‘W. Somerset Maugham: An Annotated Bibliography of Criticism, 1969-1977’. In *English Literature in Transition, 1880-1920*, Volume 41, Number 2, 1998, pp. 133-184.

- Becket, F. (2002) *The Complete Critical Guide to D. H. Lawrence*. London and New York: Routledge.
- Brown, I. (1970) *William Somerset Maugham*, London/New/Delhi/New York/Sydney: Bloomsbury Reader.
- Brulotte, G. and Phillips, J. eds. (2006) *Encyclopaedia of Erotic Literature*. New York:Routledge.
- Casey, S. (2003) *Naked Liberty and the World of Desire. Elements of Anarchism in the Works of D.H. Lawrence*. New York: Routledge.
- Curtis, A. and Whitehead, J. (1987) *The Critical Heritage. William Somerset Maugham*. London and New York: Routledge.
- Cornea, L. (2014) *Studii și articole literare*. Brașov: Pastel.
- Drabble, M. Ed. (2000) *The Oxford Companion to English Literature*. Oxford: Oxford University Press.
- Draper, R.P. ed. (2002) *D.H. Lawrence. The Critical Heritage*. London and New York: Routledge.
- Ellis, D. (2006) *D.H. Lawrence's Women in Love: A Casebook*. Oxford: Oxford University Press.

- Eunyoung, O. (2007) *D.H. Lawrence's Border Crossing. Colonialism in His Travel Writings and "Leadership" Novels*. New York & London: Routledge.
- Hamalian, L. (1996) *D.H. Lawrence and Nine Women Writers*. Cranbury, London, Ontario: Associated University Press
- Humma, J.B. (1990) *Metaphor and Meaning in D.H. Lawrence's Later Novels*. Missouri: University of Missouri Press.
- Ivory, Y. (2009) *The Homosexual Revival of Renaissance Style 1850-1930*. New York: Palgrave Macmillan.
- Kinhead-Weekes, M. (1996) *D. H. Lawrence. Triumph to Exile*. New York: Cambridge University Press.
- Kinsley, D.R. (1989) *The Goddesses' Mirror. Visions of the Divine from East and West*. Albany: State University of New York Press.
- Lawrence, D.H. (2002) *The 'First Women in Love'* (Worthern, J. and Vasey, L. eds.). Cambridge: Cambridge University Press.

- Loth, D. (1994) *The Erotic in Literature. A historical survey of pornography as delightful as it is Indiscreet.* New York: Dorset Press.
- Lodge, D. (1990) *After Bakhtin. Essays on fiction and Criticism.* London and New York: Routledge.
- Lupan, R. (1988) *Moderni și postmoderni. Text și context II.* București: Cartea Românească.
- Maugham, W.S. (1951) *The Summing Up.* London: William Heinemann.
- Meyers, J. (2004) *Somerset Maugham: A Life.* New York: Vintage Books.
- Meyers, J. ed. (2004) *The W. Somerset Maugham Reader: Novels, Stories, Travel Writing.* Lanham-New York Dallas-Boulder-Toronto-Oxford: Taylor Trade Publishing.
- Montgomery, R.E. (1994) *The Visionary D.H. Lawrence. Beyond philosophy and art.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Moore H.T. ed. (1953) *Sex, Literature and Censorship.* New York: Twayne Publishers.

- Poplawski, P. (1996) *D.H. Lawrence: A Reference Companion*. Westport/Connecticut/London: Greenwood Press.
- Roberts, N. (2004) *D.H. Lawrence, Travel and Cultural Difference*. New York: Palgrave Macmillan.
- Rogal, J. S. (1997) *A William Somerset Maugham Encyclopaedia*. Connecticut/London: Greenwood Press.
- Rogers, P. (1992) *An Outline of English Literature*. Oxford/New York: Oxford University Press.
- Scherr, B.J. (2004) *D.H. Lawrence Today: Literature, Culture, Politics*. New York: Peter Lang.
- Scott-Kilvert, I. ed. (1984) *British Writers* vol. VI. New York: Charles Scribner's Sons.
- Scott-Kilvert, I. ed. (1984) *British Writers* vol. VII. New York: Charles Scribner's Sons.
- Stewart, J. (1999) *The Vital Art of D.H. Lawrence: Vision and Expression*. Illinois: Southern Illinois University Press.

Studii de lingvistică și traductologie

- Andraș C., Simeon E., Anton M., Apetroaie I. ed. (2005) *Dicționarul general al literaturii române* Vol. 4. București: Editura Univers Enciclopedic.
- Argintescu-Amza, N. (1965) 'Despre frumoasele credincioase'. In *Secolul XX* . 2/1965, 157-163.
- Ariel, Mira (2010) *Defining Pragmatics*. New York: Cambridge University Press.
- Armstrong, N. (2005) *Translation, Linguistics, Culture: A French-English Handbook*, Clevedon/Buffalo/Toronto: Multilingual Matters Ltd.
- Baer, B.J. (2011) *Contexts, Subtexts and Pretexts. Literary Translation in Eastern Europe and Russia*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins.
- Baker, P. and Ellece, S. (2011) *Key Terms in Discourse Analysis*. London and New York: Continuum.
- Baker, M. and Saldanha, G. (2009) *Routledge Encyclopaedia of Translation Studies*. New York: Routledge.
- Baker, M. ed. (2010) *Critical Readings in Translation Studies*. London and New York: Routledge.

- Bassnett, S. and Lefevere, A. eds. (1998) *Constructing Cultures. Essays on Literary Translation*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Bassnett, S. (2002) *Translation Studies* 3rd edition. London and New York: Routledge.
- Biguenet, J. and Schulte, R. (1989) *The Craft of Translation*. Chicago: University of Chicago Press.
- Boase-Beier, J. and Holman, M. eds. (1999) *The practices of Literary Translation. Constraints and Creativity*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Chesterman, A. and Wagner, E. (2010) *Can Theory Help Translators?: A Dialogue between the Ivory Tower and the Wordface*. New York: Routledge.
- Cotter, S. (2014) *Literary Translation and the Idea of Minor Romania*. New York: Rochester Press.
- CREL 1983 = “Cahiers roumains d’études littéraires”, n.1. Poïétique/Poétique de la traduction, Bucureşti: Univers.
- Croitoru, E. (2004) *English through Translation*. Galaţi: Editura Fundaţiei Universitare “Dunărea de Jos”.

- Croitoru, E. (2010) 'Cultural Contextualizers in Translation'. In *Challenges in Translation*. Timișoara: Editura Universității de Vest, 21-38.
- Croitoru (2013) 'Interaction through Translation with Humour'. In Bonta, E. ed. *Perspectives on Interaction*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, pp. 3-13.
- Dimitriu, R. (2002) *Theories and Practice of Translation*. Iași: Institutul European.
- Dobric, N. (2013) *Theory and Practice of Corpus-based Semantics*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Dodds, J.M. (1994) *Aspects of Literary Text Analysis and Translation Criticism*. Udine: Campanotto Editore Udine.
- Doinaș, Ș. A. (1965) 'Dificil, riscant, dar nu imposibil'. In *Secolul XX*, nr. 2, 164-167.
- Fowler, R. (1986) 'Power'. In *Handbook of Discourse Analysis*. Vol 4: Discourse Analysis in Society, Van Dijk, T., London, 61-82.
- Fowler, R. (1989) *Linguistics and the Novel*. London and New York: Routledge.

- Fowler, R. (1996) *Linguistic Criticism* 2nd edition.
Oxford/New York: Oxford University Press.
- Gentzler, E. (2001) *Contemporary Translation Theories* 2nd
revised edition. Clevedon/Buffalo/Toronto/Sydney:
Multilingual Matters Ltd.
- Graur, Al. (2009) *Mic tratat de ortografie*. București:
Humanitas.
- Hermans, T. (1985) *The Manipulation of Literature*. Croom
Helm.
- Hermans, T. (1999) *Translation in Systems. Descriptive and
Systemic Approaches Explained*. Manchester: St.
Jerome Publishing.
- Hoffman, E. (1991) *Lost in Translation*. London: Minerva.
- Ionescu, A. (2010) ‘Un-sexing Ulysses: The Romanian
Translation Under Communism’. In *Scientia
Traductionis* n. 8, p.237-258.
- Ionescu, G. (1981) *Orizonturile traducerii*. București:
Univers.
- Jeanrenaud, M. (2006) *Universaliile traducerii*. Iași:
Polirom.

- Kohn, I. (1983) *Virtuțile compensatorii ale limbii române în traducere*. Timișoara: Facla.
- Kuhiwczak, P. and Littau, K.eds. (2007) *A Companion to Translations Studies*. Clevedon Buffalo Toronto: Multilingual Matters Ltd.
- Lai, Ping-Yen (2013) *The Anatomy of Translation Problems*. Oxford: Chartridge Books.
- Lakoff, G. and Johnson, M. (2008) *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lambert, J. (2006) *Functional Approaches to Culture and Translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Leech, G.N. and Short, M. (2007) *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose* 2nd edition. Great Britain: Pearson Longman.
- Lefevere, A. (1992a) *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*. London/New York: Routledge.
- Lefevere, A. (1992b) *Translating Literature. Practice and Theory in a Comparative Literature Context*. New

- York: The Modern Language Association of America.
- Lefevere, A. ed. (2003) *Translation, History, Culture*. Taylor & Francis e-Library.
- Malmkjær, K. (2005) *Linguistics and the Language of Translation*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Munday, J. (2008) *Introducing Translation Studies. Theories and Applications* 2nd edition. London and New York: Routledge.
- Munday, J. (2009) *The Routledge Companion to Translation Studies*. New York: Routledge.
- Neagu, M. and Pisoschi, C. (2015) *Fundamentals of Semantics and Pragmatics*. Craiova: Editura Universitară Craiova.
- Newmeyer Frederic J. (1990) *Linguistic Theory: Extensions and Implications*. Vol 2. Cambridge: University Press.
- Nida, E. (2001) *Contexts in Translating*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

- Nord, C. (1997) *Translating as a Purposeful Activity. Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Nord, C. (2005) *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam New York: Rodopi.
- Păcleanu, A.M. (2014) 'Censorable Structures in W.S. Maugham's Novels. Linguistic and Cultural Elements', in Praisler, M. (ed.) *Cultural Intertexts*. 1-2/2014. Cluj Napoca: Casa Cărții de Știință, pp. 353-363.
- Păcleanu, A.M. (2015) 'Translating W.S. Maugham's and D.H. Lawrence's Novels During Communism: Scenes, Frames and Translators' (In)visibility'. In Boldea, I (2015) *Debates on Globalization. Approaching National Identity Through Intercultural Dialogue*. Tg. Mureș: Arhipelag XXI Press, p.636-647.
- Picon, G. (1965) 'Traducerea, un eveniment al limbajului' (translated by Alexandru Baciu). In *Secolul XX*, nr. 2, 168-169.

- Pym, A., Shlesinger M., and Simeoni, D. eds. (2008) *Beyond Descriptive Translation Studies. Investigations in Homage to Gideon Toury*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Raffel, B. (1994) *The Art of Translating Prose*. Pennsylvania: Pennsylvania State University Press.
- Renz, B. (2013) *Language Power: Dynamic Progression from Word to Message*. Bloomington: iUniverse.
- Riemer, N. (2010) *Introducing Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Robinson, D. (2001) *Becoming a Translator. An accelerated Course*. New York: Routledge.
- Schäffner, Ch. (2004) *Translation Research and Interpreting Research*. Clevedon-Buffalo-Toronto: Multilingual Matters.
- Snell-Hornby, M. (1988/1995) *Translation Studies: An Integrated Approach*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

- Snell-Hornby, M. (2006) *The Turns of Translation Studies. New paradigms or shifting view points?*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Toury, G. (1995) *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Ulrych, M. (1992) *Translating Texts. From Theory to Practice*. Genoa: Cideb Editrice.
- Van Dijk, T. A. (1993) 'Principles of Critical Discourse Analysis'. In *Handbook of Discourse Analysis, Vol. 4: Discourse and Society*, 249-283.
- Venuti, L. ed. (1994) *The Translator's Invisibility*. London and New York: Routledge.
- Venuti, L. ed. (2004) *The Translation Studies Reader*. London and New York: Routledge.
- Williams, J and Chesterman, A. (2014) *The Map. A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*. New York: Routledge.

“Colocviul național de traduceri și literatură universală.
Stenograma lucrărilor.” (1981) *Viața
Românească*, număr special, XXXIV.

Surse media (online)

Andronescu, M. <http://jurnalul.ro/cultura/arte-vizuale/zaharia-stancu-s-a-facut-frate-cu-dracul-ca-sa-treaca-puntea-537446.html>

Croitoru, A. (2005) Am scris gândindu-mă numai la public,
<http://romanianjewish.org/db/pdf/nr235/pagina7.pdf>

Lisvan, A.M and Chiruta, R. (2007) “Elena Ceaușescu a fișă puritanismul unei femei urâte”
<http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=43>.

Engels, F. *The Principles of Communism*, translated and published on
<https://www.marxists.org/archive/marx/works/1847/11/prin-com.htm>.

Simuț, I. (2008) Proletcultism sau realism socialist?,
http://www.romlit.ro/proletcultism_sau_realism_socialist_ii

Ștefănescu, Al. (2002) *La o nouă lectură Zaharia Stancu*,
http://www.romlit.ro/zaharia_stancu.

Ungureanu, C. (2007) Zaharia Stancu în luptele cu înalta
societate,

http://www.romlit.ro/zaharia_stancu_n_luptele_cu_nalta_societate.

<http://www.businessdictionary.com/article/1086/communism-vs-democracy-d1412/>

Communists and the struggle against Imperialism,

<http://www.cpgbml.org/index.php?secName=proletarian&subName=display&art=778>

<https://www.marxists.org/history/international/comintern/sections/britain/pamphlets/1969/comview.htm>

<http://www.cartearomaneasca.ro/despre-noi/>.

<http://www.edituraeminescu.ro/despre.php>

<http://www.britannica.com/topic/communism>

<http://www.merriam-webster.com/dictionary/prescriptive>

<http://www.merriam-webster.com/dictionary/canon>

<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/canon>

<http://www.britishempire.co.uk/article/cmg.htm>

<http://www.acronymfinder.com/KCIE.html>

<http://www.eugeniavoda.ro/ro/emisiuni/diverse/antoaneta-ralian>

<https://www.theguardian.com/world/2015/dec/14/antoaneta-ralian>

http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=6594.

<http://idioms.thefreedictionary.com/play+upon>

<http://www.dictionar.1web.ro/dictionar-roman-roman/mesteca/>

<http://www.thefreedictionary.com/orgiastic>

<http://www.thefreedictionary.com/juice>.